

Ni pa tu mesto, da bi vedo prof. Kidriča že zdaj stvarno zavračal. Mnenja sem, da bo za to ugodnejša prilika takrat, ko bo prof. Kidrič v svoji znova napovedani, a še vedno ne objavljeni monografiji o Prešernu (od. 1. št. Lj. Zv. 1925 do 8. št. Lj. Zv. 1927 so pretekla že polna tri leta!) moral podati dovolj znanstveno utrjene poglede na arhitektonsko vprašanje vobče, posebno pa še pri vprašanju Prešernove sedmorične simbolike. Zakaj, doslej smo čuli le negativne, razdiralne besede; pozitivno gradeče razlage, n. pr. odkod in čemu obstoječa, vidna in zato neutajljiva sedmorična arhitektonika »Sonetov nesreče«, »Gazel« doduše še nismo čuli. Ugotoviti pa moramo in naglasiti tu važnost sočasnega postanka obeh formulacij: tako ene v Enciklopediji kot druge v Lj. Zv. 1927. Je to namreč tehtna okoliščina prav z ozirom na tisto visokogledno trditvev o »ponesrečeni formulaciji« Keleminovi in pri pogledu na dejstvo, da je Keleminova »Literarna veda« prišla v javnost kmalu za zamolčano in namenoma (?) prezrto Žigonovo razpravo o Prešernovi »Lepi Vidi«, prezrto in zamolčano tudi v tisti — Stanojčevi »Narodni Enciklopediji«, kjer se šablonsko ponavlja trditvev o »neuspešnem traženju svijesne matematično geometrijske arhitektonike u Prešernu« in o odporu neke »prestrašene publike«. Prezrta in zamolčana tako kot ostala osnovna Žigonova dela, razvijajoča iz Prešernovih umetnin samih novo arhitektonsko teorijo na tak samosvojski način, da lahko služi za zgled vsem — pri iskanju zavestne arhitektonike in simbolike katerekoli literarne umetnine. Zakaj tudi od prof. Kidriča v Enciklopediji navedena bibliografija k Prešernu je tako čudno subjektivno pristransko sestavljena, da poročevalcu strokovnjaku na noben način ne more biti v posebno čast, če n. pr. navaja sicer zelo važen Prešernov zapuščinski akt iz l. 1904, a takoj nato vse tja do »Prešernove čitanke« molči o vseh Žigonovih razpravah. Omenjena bi morala biti vsaj ena, namreč historično-temeljna »Letnica 1853«, če bi že hoteli zamolčati obe idejno prebogati razpravi o tercinski in tretjinski arhitektoniki v Zb. S. M. 1906 in 1907.

Preznačilno za Kidričevo objektivnost je končno še dejstvo, da omenja točno svoje stvari; tudi take, ki za Prešerna pesnika in umetnika niso posebnega pomena in le v daljni zvezi z njim, kot n. pr. razprava v Časopisu za slov. jezik 1927 o »Prešernih« z vsjo minuciozno zbrano bibliografijo, objavljeno dokaj kesneje za neomenjeno, toda v načelnem pogledu prevažno Žigonovo razpravo o arhitektoniki Prešernove pesmi o »Lepi Vidi«, ki je po svoji očitno hoteni sestavi prav tak dokument o nameravani arhitektoniki Prešernovih umetnin, kot je pesmica »Pevcu«, ki ji tudi prof. Kidrič ni mogel odreči najstrožje, matematično točne značilne simbolične arhitektonike (2 : 3 : 4 : 3 : 2) v Lj. Zv. 1925.

»Nomos« in »Pesem od Lepe Vide« kličeta na odgovor! Vsaj v napovedani monografiji mora biti!

Nove knjige Slovensko slovstvo

Tri knjige o Otonu Župančiču

1. Jubilejni zbornik za petdesetletnico Otona Župančiča. Uredil Fran Albrecht. Ljubljana, 1928. Izdaja »Ljubljanskega Zvona«. Založila Tiskovna zadruga. Str. 120. Osem podob. — Knjiga, ki jo je izdajatelj posvetil »svojemu učitelju in mojstru«, prinaša osem osebjev o Župančičevi pesniški osebnosti; na koncu najdemo med Zapiski še biografske in bibliografske podatke in članek o Župančiču prevajavcu. Čeprav so članki zasnovani več ali manj na filozofskem gledanju predmeta, nam ne podajajo celotne Župančičeve duhovne podobe; pogrešamo pa zlasti sestavka, ki bi vsaj načel Župančičevo oblikovno stran. Knjigi se pozna naglica, s katero bi se tak zbornik ne smel sestavljati; marsikaj je improviziranega in če bi izpustili vse nepotrebne attribute, fraze in ponavljanja, bi se obseg precej skrčil. Dva članka sta prijela predmet pri korenini; to sta Glasnik slovenske duše (Borko) in Dva pogleda (Vidmar) — tretji zanimiv članek je Župančičeve miselnosti smer in smoter (Rozman), toda prihaja iz tako širokih in ohlapnih perspektiv, da predmeta ne more dovolj konkretno prijeti. »Ptič Samoživ« sam je veliko bolj preprost in resničen. Današnje duhovno teženje je Rozman podal z intuitivno skrbjo, njegovega članka pa kljub spoštovanju do praktične filozofije ne moremo više postaviti kot v vrsto priložnostnih razmišljanj. Borkov članek nakratko ugotavlja duhovne osnove slovenskega duha, kakor so jih izoblikovali zgodovinski dogodki: ukorinjeno katoličanstvo in poznejši progresivni materializem. Ti dve osnovi sta povzročale tudi krizo slovenske čuvstvenosti. Iz križanja teh dveh osnov je iskal izhoda tudi Župančič. Kakor je Prešeren »združil klasičnega in romantičnega duha — dvoje v njegovem času nasprotnih in različnih idejnih in estetskih struj«, tako je Župančič »združil v svoji liriki dvoje nasprotij svojega časa: racionalistično prosvetljenost in idealistično vidovitost« (str. 49). Ker je B. Borko točno našel v Župančičevi poeziji »vitalistično-intuitivistično izpoved slovenskega človeka« (str. 50) in jo vzporedil s prozo Iv. Cankarja, se neposredno vsiljuje vprašanje po formulaciji te vitalistično intuitivistične izpovedi človeka in Slovenca pri obeh. Zato moramo obžalovati, da ima ta res aktualen članek le esejističen obseg in značaj in da se giblje le v okviru splošnih potez. Z naznačeno duhovno osnovo je Borko vsebinsko zvezal tudi Župančičevo slovensko krajinarstvo. Ta zveza je naravna in njena obdelava dovolj izčrpna. — Josip Vidmar se je lotil Župančičevega pesniškega problema tam, kjer je mogoče zlasti lirika najkonkretnije prijeti: pri estetskopsiholoških elementih. Vidmar je analiziral Župančičeva pesniška doživetja v treh stopnjah: kot bolečino pesnika, bolečino človeka in umetnika in kot rešitev te bolečine. Na prvi stopnji srečujemo križanje veličastnega in tragičnega, odnose narave in pesnika, ali kakor to imenuje Vidmar na str. 68: »metaforično združevanje umetniškega in sveto človeškega«; v drugi vidimo voljo,

spoznati samega sebe, željo, »priti do svoje podobe«; na tretji stopnji se javlja človekovo očiščenje, delo za tisto, kar je čisto sveto človeškega, pesnikovo voljo; da se oprusti »gornje teme« in pride v globino — preko vodoravnosti, do prave človečnosti, do notranje svobode. Za to stopnjo navaja Vidmar četrti fragment »Jerale«, kjer je ta težnja res najjasneje izražena. Srečujemo jo v pesniku že davno prej, zlasti v najbolj iskrenih izpovedih med vojno (Joži Bercetu — Tisti). S tem dvojnimi pogledom na človeka in umetnika se ozre končno Vidmar od Župančiča na Prešerna in kratko označuje oblikovno stopnjo pri obeh. Prešeren mu je »diskretno svečan in veličasten, Župančič slikovit, sijajen, prazničen v svojem zanosu« (75). Poleg teh člankov bi bilo n. pr. »O. Župančič in naš čas« in še marsikaj lahko izostalo, ker ne pove nič bistvenega. Dragocen prispevek je korespondenca Ketteja, Cankarja in Murna Župančiču; objavil jo je Fr. Albrecht pod naslovom *S p o m e n i k prijateljstvu*. Ker priobčitelj pravi v uvodu, da je Ž. »prepusstil v objavo nekaj pisem«, bi mogli sklepati, da ta korespondenca ni vsa (Kette ima dve pismi, Cankar 3 — eno celo iz l. 1908. — Murn 8). Ta korespondenca je mestoma še fragmentarna; tudi ni dovolj, da beremo v uvodu: »Posameznosti utegnejo biti čitatelju bolj ali manj umljive.« V *Zapiskih* govori A. Debeljak o Ž. kot prevajavcu. Pisatelj se je skromno umaknil med »zapisnikarje«, pa je nanasel v svoji maniri toliko bogastva od daleč in blizu, da je s kratkimi opomini na Župančiča prevajavca povedal več kot marsikateri drugi članek. Biografski podatki Albrechtovi so potrebno priložnostno dopolnilo zborniku. — Dragocena bi bila bibliografska skica: *Župančičevo Literarno delo*, ki jo je sestavil dr. J. Šlebinger, ki pa radi svoje nepopolnosti in nedoslednosti ne zadovoljuje. *Podobe* segajo preko stvarne potrebe takega zbornika v familiarnost ilustriranih listov. Kakor nam je dragoceno vse, kar sega v pokolenje kateregakoli pesnika, in nas zanima vsak njegov telesni obraz, čutimo, da poudarjanje familiarne strani v taki knjigi ustreza le neliterarnim svrham.

2. Ivo Sever: *Oton Župančič*. Knjižnica »Naša gruda«. Št. 1. Januar, 1928. — Knjiga, ki napoveduje vrsto podobnih razprav o naših najvažnejših literarnih vprašanjih, je velik del naše javnosti ob Župančičevem jubileju neprijetno iznenadila. Način pisanja je namreč nebrzdan, neobziren do sodobnega čuvstvanja, in ni čuda, da se je knjiga negativno sprejela. V resnici skuša pisatelj, da bi sredi med antitezami našel bistvo stvari; ker je ton razpravljanja osebno in brezosebno polemičen in si pisatelj pomaga z bolj splošno literarnimi kot sistematično izčiščenimi pojmi, knjiga kljub dobremu jedru ne stoji na tisti višini, kot bi želeli. Župančiča pesnika se dotika le na splošno, v glavnem se bavi z Veroniko Deseniško kot tragedijo in ugotavlja, da so Župančičevi junaki ne-tragični in se ob njih celo vprašuje: »Tragedija ali komedija?« Severjevo razpravljanje o bistvu tragičnega je točno, toda mogli bi samo trditi, da Župančič v tragičnih osnovah ni bil dosleden in etično sklenjen in da je »Veronika« bolj lirična igra kot tragedija. Značaji zaradi razdrobljenosti niso junaški, zato osebe še niso komične. »Tragično« in »komično« ni vsebinska antiteza, in vsaka nesorazmernost ni še komična.

Če se tedaj Župančičevi junaki pehajo za manj vrednimi cilji, zato še nobena situacija ni absolutno komična. Pritrditi moramo, da dualizem in skepticizem pesnikov onemogoča tragedijo (str. 18) in da je Župančič gradil bolj s simbolnim graduiranjem (str. 25), ne moremo pa se skladati z vrsto drugih Severjevih ugotovitev, da bi bil n. pr. že drugi preobrat v Frideriku, ako pravi na koncu: »Mene je brezna v sebi strah« (str. 25), ko ta sklepni akord v resnici ni drugega kot zadnji tragični utrinek — ali da bi Bonaventura po Veronikini smrti ne smel govoriti besed: »A jaz je nisem, ne, in nisem prost« (str. 12). K poglavju o kritiki Župančičevih izjav o Veroniki bi bilo treba omeniti, da postanek umetnine, njeno snovanje velikokrat nima z rezultatom samim odločilne zveze; tudi Župančičevo etično hotenje, da bi podal »rojstvo slovenske duše« (kakor ga o n pojmuje), ni pesniško pogrešeno in bi samo na sebi utegnilo roditi popolne umetnine. Tudi mi ni jasno, zakaj bi bil pogrešen in neresničen Pravdač, ko je vendar in nič drugega kot red, pred katerim dobi tragedija, etična neurejenost svoj poudarek. Formalno se da »Veroniki« marsikaj oporekati, njena etična nedoslednost res ne dopušča čiste tragedije, toda vsi dosedanji kritiki so pozabili na oceno sodobne etične krize, katere živ izraz je »Veronika« in vse preveč smo jo merili s historičnimi merili. To je zavedlo tudi Severja, da je pisal poglavje »Župančič eklektik«. Frapantne sporednosti v nekaterih tujih dramah ne povedo za »Veroniko« kot pesniško delo nič negativnega in morejo ustrezati samo kot pomoč pri stilni opredelitvi. Najboljše v knjigi je pač poglavje o Župančičevih izjavah. Če bi bil Sever to poglavje — o snovi in oblikovanju — postavil za izhodišče svoje razprave, bi bila knjiga boljše napisana in bi bilo marsikaj odpadlo tega, kar sedaj moti. Škoda napa, da je pisatelj nanasel toliko nepotrebne in neizčiščene mase, ker bi bila sicer knjiga nasprotna, vendar v marsičem dopolnujoča sodba o Župančiču. Tudi bi bil pisatelj moral ugotoviti dosedanje rezultate o »Veroniki« in nato preko njih ali proti njim nadaljevati svoje sodbe.

3. Arturo Cronia: *Ottone Župančič*. Roma, MCMXXVIII. Pubblicazioni dell' »Istituto per l'Europa Orientale«. — V vrsti prevodov iz slovanskih literatur (Lermontov, Ostrovskij, Mickiewicz) in razprav o literaturi, umetnosti in filozofiji, je kot 13. knjiga izšla monografija o Župančiču. (Doslej imata istotam svojo razpravo Žeromski in Tolstoj.) Pisatelj — zadrski profesor — razpravlja v desetih poglavjih o Župančičevem pesniškem delu tako izčrpno, da dobi tujec popolno sliko o Župančiču, in dejali bi, da skoraj ni važnejše vsebinske poteze, ki ne bi bila v celoti podana. Cronia najprej govori o dobi, v katero je prišel Župančič kot jezdec v »Zeleni čeladi« in označuje njegovo poezijo na splošno kot duhovno-literarni izraz časa in osebnosti. Za osnovo prvega razvoja je vzel »Mlada pota« in se odtod poglobil v posamezne etape, ki so zarezane v posameznih Župančičevih knjigah in vsako posebej označil. O prvi dobi podaja celo natančno tabelo pesnikove produktivnosti in našteva, koliko pesmi je objavil posebej od 1894 do 1900 v Angelčku, Vrteu in Domu in svetu. Pesmi prevaja v doslovni prozi, pa v tako izbrnem jeziku, da vsebinsko stran docela izčrpa; na najzna-

čilnejših mestih še posebej omenja formalne finese, zlasti muziko jezika, ritem in zvok originala. Pri označitvi knjig navaja pri posameznih pesmih tudi prvo objavo, poleg tega pa pozna vse pesmi, ki so še obležale nezbrane in navaja vsako ž. drobtinico v prozi. Pozna vse Župančičeve prevode in ga kot Italijana zlasti zanimajo fragmenti iz Divine Comedie; tu primerja Župančiča in Debevca in navaja prednosti enega in drugega. Pod črto najdemo vso podrobno literaturo o Župančiču, vse kritike, polemike — skratka celotno bibliografijo. Lahko rečemo, da se dostojneje Župančič ni predstavil še nikjer. Knjiga je pisana v lahkem esejističnem tonu; skoraj povsod prevladuje zanos in občudovanje, ki bi ga Slovencu skoraj zamerili. Tako se začenja X. poglavje o formi takole: »Si. Ottone Župančič è poeta per eccellenza!« Nekatere biografske in literarnohistorične netočnosti ne prihajajo v poštev — vsebinsko pogrešeno se mi zdi, da je prevedel Ptiča Samoživa z L'ucello Solitario. Omeniti moramo še, da avtor navaja kot informatorja pri tem izredno skrbnem delu g. Martina Benčino, uradnika v Ljubljani. F. K.

Album slovenskih književnikov. Uredil dr. Janko Šlebinger. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1928.

Z »Albumom slovenskih književnikov« — mislim — se je vsakdo nadjal, da dobimo ilustrativen izbor in kronološko ureditev naših leposlovnih umetnikov iz preteklosti in sedanjosti, reprezentativno galerijo živih obrazov v kolikor mogoče vsestranski popolnosti, jasni literarno-stilski periodizaciji, s poudarkom pomembnosti in v monumentalni salonski tiskarski tehniki. Zato pa smo bili toliko bolj razočarani, ko je za veliko noč izšel, in smo ga grenko odložili, kajti pogrešen je že v zasnovi in enako tudi v izvedbi pomanjkljiv.

Urednik dr. Šlebinger je namreč pod pojmom književnika razumel peresnega delavca sploh, razširil tako svoj delokrog na vso pismeno produkcijo in s tem pokazal, da ne umeva umetnosti v duhovnem liku, ampak le v pisani besedi, otipljivi črki, in je zato z lahkoto identificiral umetnika s šolnikom, politikom in strokovnim inženjerskim pisateljem — prilikovanje, ki nima z literarno umetnostjo nikaškega stika. Dr. Šlebinger gleda na pismeno produkcijo zgolj bibliografsko in si je le tako mogel staviti nalogo, da predoči like mož, v kolikor njih dela leže — v knjigah, pa brez vodilnega principa. Notranja uredba Albuma močno sliči našim dosedanjim zastarelim literarnim zgodovinom, urejenim po filoloških vidikih, ki so uporabljivi pač za dobe pismenosti in narodnega prebujanja, ne pa za periode s čisto umetniško produkcijo. V primitivnih razmerah ima literarno udejstvovanje res le samo prosvetno-kulturni pomen kot vsako drugo pisanje, a če umetnostno močne dobe gledamo z isto metodo, preraste sekundarni element bistvenega in literarni zgodovinar nepovabljen vrši dolžnosti kulturnega zgodovinarja. Nikakor pa nismo upravičeni celokupno kulturno udejstvovanje ocenjevati z literarnimi merili in periodizirati ga samo z literarnimi osebnosti kot je to označeno v Albumu! Nejasnost osnovnega hotenja, nihanje med literarno in kulturno zgodovino, je takoj bolešno evidentna in izvira odtod,

ker se šl. še ni izkopal iz dušičnega materialističnega pojmovanja umetnosti, ni se zavedel, da je leposlovnost umetnost prav tako totaliteta kot glasba, likovna umetnost in znanost. Da pa je hotel ilustrirati literarno zgodovino in ne kulturne, je jasno iz tega, ker ni sprejel v Album glasbenikov, slikarjev, igravcev itd., pač radi tega, ker ustvarjajo iz povsem drugega materiala od črke. Za nje je priznal možnost posebnega albuma, za literate ga dosledno ni znal izvesti in tako knjiga ne odgovarja naslovu. Ali pa naslov ne knjigi.

Tako je ponesrečena osnova Albuma. Pa tudi v izvedbi je za čuda pomanjkljiv prav zaradi te osnovne mešanice in ga ni mogoče niti ocenjevati, v koliko naj se spopolni v eno ali drugo smer. Marsikatera vrzel se mora pripisati dejstvu, da ni mogoče dobiti slik, zlasti starejših kulturnih delavcev reformacije in protireformacije (Dalmatina, Krelja, Hipolita, Basarja itd.), spopolnili pa bi se lahko prosvitljenci (Popovič, Dev) in generacija pred 1848, če ne s Kopitarjem in Princem pa za drugimi (Korytkom, Jarnikom, Metelkom, Dajnikom, Murkom, urednikom Čbelice Kastelicem). S poznejšo dobo pa, ko se kulturno udejstvovanje vsebolj diferencira, nastajajo tem večje vrzeli (Svetličič, Bile, Žakelj, Hausmanica; Alešovec, Haderlap; Žvab), ki se pa pri sodobnikih naravnost nerazumljivo stopnjujejo in jih skoraj ne moremo pripisati samo uredniku. Čudim se, da ni v zbirki »Književnikov« tako znanih literatov kot so: A. Hribar, oba Robida, Vesel-Vesnin, Kaš, Lenard, Griša, Remec, Majcen, Marija Kmetova, Rozman, Jalen, Leskovec, Malešič, Podbevšek, Cerkvenc, Jeglič, Turšič, Fabijančič, Čebokli, Pretnar, F. Kozak, Dornik, M. Elizabeta; kritikov Karlina, urednika DS Koblarja, Resa, Dobide, Mesesnela, esejista Lavrina, glasbenih kritikov Vurnika, Kimovca, Premrla, gled. kritika Zormana itd. Med novinarji bi tudi lahko bil kdo, ki ni »s programom SDS«, tako n. pr. predsednik UJN Smodej, Terseglav, Ev. Lampe, Štefè, A. Kalan, Žitnik in med politiki Šusteršič in Pucelj, A. Gosar (narodni gospodar!) in A. Kristan. Med bogoslovnimi pisatelji pogrešam Ehrlicha, Ušeničnika Fr., Snoja, Pečjaka, Fabijana, Zoreta, Rožmana; med ženskimi pokretašinjami Štebijeve, Klemenčičeve, Hočevarjeve, Piskernikove itd., med historiki in geografi Hauptmana, Mala, Benkoviča, Kaspreta, Orožna. Nespametno je naštevati imena in stroke, ko nam urednik niti ni dal ključa, po kakem principu so se tako samovoljno izbirali kulturni delavci. Saj še pri literatih ni enotnega sistema! V razporedbi vidimo, da ni enotnosti, jasnosti in nepristranosti, s čimer bi kulturno pridobila predvsem založnica. Zaradi površnosti in nedonošenosti vzbuja Album vtis, da je sestavljen na hitro roko.

Celo datek, Abecedno kazalo, zaradi nedoslednosti ne zadovoljuje. Tudi tu je nihalo urednik med dvema možnostima: ali naj navaja kolikor toliko najvažnejšo bibliografijo, ali pa naj literarno udejstvovanje kar na splošno karakterizira. Z ozirom na to, da se niti približno zadostna bibliografija na tako širnem prostoru ne more podati in ker bo itak obsežna v BL, bi se človek brezdvomno odločil za markantno označbo kulturnega pomena (!) in literarnega udejstvovanja. Tako pa po Šlebingerjevi brezstrastni bibliografski oznaki nikakor ne moremo priti do jasne